

DOI: 10.11649/sfps.2014.023

Яўгенія Волкава
(Цэнтр даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАНБ, Мінск)

Беларуская лінгвістычная тэрміналогія: праблемы фіксацыі і функцыянавання

Аснову тэрміналагічнага рээстра базы iSybislaw складае лінгвістычная тэрміналогія польскай мовы. Вядзецца праца па падборы тэрміналагічных эквівалентаў іншых славянскіх моў. Паступова сегменты, адведзеныя пад пэўнае паняцце, нападўняюцца зместам – тэрмінамі-эквівалентамі і іх варыянтамі з славянскіх, а таксама неславянскіх моў (англійскай, лацінскай, нямецкай і французскай). Вось, напрыклад, як на сучасным этапе выглядае для карыстальніка „ячэйка” паняцця ‘назоўнік’:

rzeczownik	polski (pol)
имя существительное	rosyjski (rus)
субстантив	rosyjski (rus)
существительное	rosyjski (rus)
noun	angielski (eng)
substantive	angielski (eng)

назоўнік	białoruski (bel)
imenica	chorwacki (scr)
substantivum	czeski (cze)
substantivum	łaciński (lat)
samostalnik	słoweński (slv)
іменник	ukraiński (ukr)

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2014.

Publisher: Institute of Slavic Studies, PAS & The Slavic Foundation
[Wydawca: Instytut Sławistyki PAN & Fundacja Sławistyczna]

А вось „ячэйкі” з тэрмінамі для іншых паняццяў:

rodzajnik nieokreślony	polski (pol)
-------------------------------	--------------

rodzajnik określony	polski (pol)
определенный артикль	rosyjski (rus)

zaimek nieokreślony	polski (pol)
неопределенное местоимение	rosyjski (rus)
indefinite pronoun	angielski (eng)

Як бачым, яшчэ далёка не ўсе паняцці ў тэрміналагічным рэстры іSybislaw маюць належнае тэрміналагічнае нападўненне. Але, на першы погляд нескладаная, працэдура запаўнення пустых „ячэек” тэрмінамі не з’яўляецца такой на практыцы. Недастаткова проста выкарыстаць слоўнік, нават калі адпаведны слоўнік існуе. Пакажам гэта на прыкладзе беларускіх лінгвістычных тэрмінаў.

Беларуская мовазнаўчая тэрміналогія ў базе іSybislaw пакуль не вельмі прадстаўнічая. Сярод іншых прычын – недастатковая, на нашу думку, упарадкаванасць беларускай лінгвістычнай тэрміналогіі, што найбольш выразна відаць на фоне развітай польскай тэрміналогіі, шматлікіх тэрміналагічных выданняў і багатага мовазнаўчага дыскурсу. Пэўнай распрацаванасцю і ўпарадкаванасцю тэрміналогіі вызначаліся традыцыйныя галіны беларускага мовазнаўства: дыялекталогія, гісторыя мовы, пытанні арфаграфіі і руска-беларускіх моўных сувязяў, даследаванне мовы пісьменнікаў. Лічылася, што праблема сістэматызацыі і папаўнення паняццыйна-тэрміналагічнага фонду лінгвістычнай тэрміналогіі беларускай мовы была вырашана да 50–60-х гадоў ХХ ст. (Антанюк, 1987, с. 119).

У канцы 80-х – 90-ыя гады ХХ ст. адбыліся змены ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі, якія знайшлі сваё адлюстраванне ў гуманітарных навуках, у тым ліку і ў мовазнаўстве. Тэматыка мовазнаўчых даследаванняў пашырылася, а ў сувязі з гэтым актывізаваліся і тэрмінатворчыя працэсы. Таксама ўголас пачалі казаць пра неабходнасць вярнуць тэрміналогію ў нацыянальнае рэчышча і пазбыцца наступстваў русіфікатарскай палітыкі савецкай улады, якая прывяла да таго, што ў тэрмінатворчасці пачалі арыентавацца амаль выключна на лексіку і словаўтваральныя мадэлі рускай мовы. У выніку гэтых працэсаў выявіліся

прыхаваныя да таго часу супярэчнасці ў поглядах мовазнаўцаў на развіццё і функцыянаванне беларускай тэрміналогіі, у тым ліку і лінгвістычнай. Адрознае бачанне шляхоў развіцця тэрміналогіі прывяло да з’яўлення метадыялектаў навуковых і адукацыйных устаноў, і нават ідыялектаў. Разам з адзначанымі працэсамі, у адпаведнасці з тэндэнцыяй у лінгвістычных навуках іншых славянскіх краін, адбывалася інтэрнацыяналізацыя беларускай тэрміналогіі. Напрыклад, яшчэ ў 1986 годзе А. Уласаў, параўноўваючы варыянтнасць беларускіх і рускіх тэрмінаў, у прыватнасці, адзначыў, што для выражэння аднаго паняцця, якое ў рускай мове абазначаецца некалькімі тэрмінамі-варыянтамі – *имя существительное (субстантив)*, у беларускай мове выкарыстоўваецца адна лексічная адзінка – *назоўнік*; і хаця тэрмін *субстантыў* часам таксама ўжываецца, але „ні лінгвістычныя слоўнікі, ні навуковая практыка не пацвярджаюць яго распаўсюджанасці ў сферы функцыяніравання” (Уласаў, 1986, с. 19). Але ўжо ў 1988 годзе ў перакладным тэрміналагічным слоўніку, у якім за аснову рэестра была ўзята тэрміналагічная база рускай мовы, тэрмін *субстантыў* прысутнічае, хаця ніяк не паказана яго сувязь з тэрмінам *назоўнік* (Словарь, 1988, с. 120). А ў тлумачальным тэрміналагічным слоўніку, які выйшаў праз два гады, тэрмін *субстантыў* даецца ў якасці дублетнага тэрміну *назоўнік* з заўвагай „у навуковых тэкстах” (Слоўнік, 1990, с. 143). І ўсё часцей інтэрнацыяналізмы (пераважна лацінізмы) пачынаюць ужывацца ў якасці дублетаў да сваямоўных тэрмінаў дзеля стылістычнай разнастайнасці, напрыклад, у адным тэксце пры абазначэнні аднаго паняцця сустракаюцца *адыменны дэрыват* і *адсубстантыўны дэрыват*, *адпаведнік* – *карэлят*, *пасесіўнасць* – *прыналежнасць* і г.д.

Такое дынамічнае і, у пэўным сэнсе, хаатычнае развіццё тэрміналогіі не магло не адбіцца як на функцыянаванні, так і на фіксацыі тэрмінаў. Значны разнабой назіраецца ў тэрміналагічных выданнях. Асабліва гэта заўважна ў тых слоўніках, якія маюць складаную структуру. Напрыклад, *Русско-белорусский словарь лингвистических терминов* (Словарь, 1988) неаднаслоўныя тэрміны падае двойчы: першы раз паводле пачатковай літары першага слова словазлучэння, другі – у гняздзе пры асноўным слове. Параўнанне перакладу такіх тэрмінаў выявіла неадпаведнасць у слоўнікавых частках, напрыклад: *вещественное существительное* – *рэчыўны назоўнік*, але *назоўнік рэчавы*; *определяющий артикль* – *азначальны артыкль*, але *артыкль вызначальны*; па-рознаму перакладаюцца рускія лексемы з часткай *много-*, напрыклад: *шматсастаўны* – *многасастаўны*. А ў прадмове, тым

не менш, было адзначана, што „по структуре Русско-белорусский словарь лингвистических терминов является переводным, по значению же он приобретает роль **нормативного** лингвистического словаря” (Словарь, 1988, с. 4) [*патоўшчанне нашае*. – Я.В.]. Ці, напрыклад, у падобным па структуры беларуска-рускі-польскім слоўніку лінгвістычнай тэрміналогіі, выдадзеным у Беластоку (Słownik, 1994), таксама назіраецца неадпаведнасць у розных яго частках, напрыклад, у адной частцы слоўніка падаюцца эквіваленты: бел. **адкрыты рад** – руск. *открытый ряд* – польск. *otwarty szereg*, у іншай частцы: польск. *szereg otwarty* – руск. *незамкнутый ряд слов* – бел. **незамкнёны шэраг словаў**. Наступны прыклад можа толькі забытаць карыстальніка: у гнездавым артыкуле *назоўнік*, у якім пералічваецца разрады назоўнікаў, няма разрады *прадметныя назоўнікі*, гэты тэрмін вынесены ў асобны артыкул з наступнымі адпаведнікамі: бел. *прадметны назоўнік*¹ – руск. *предметное существительное* – польск. *rzeczownik pospolity*, а ў гняздзе польскага тэрміна *rzeczownik* прысутнічае апісальнае спалучэнне *rzeczowniki nazywające przedmioty* з адпаведнікамі: руск. *предметные существительные* – бел. *прадметныя назоўнікі*, у той час як пры польскім тэрміне *rzeczowniki pospolite* стаяць наступныя адпаведнікі: руск. *нарицательные существительные* – бел. **агульныя назоўнікі**. І калі ў першым прыведзеным намі прыкладзе пару *адкрыты рад* – *незамкнёны шэраг* можна лічыць сінанімічнай, дык у другім прыкладзе, **прадметны назоўнік** – **агульныя назоўнікі**, тэрміны абазначаюць розныя паняцці.

Аўтары тлумачальнага слоўніка лінгвістычных тэрмінаў адной са сваіх задач бачылі сістэматызацыю і ўніфікацыю лінгвістычнай тэрміналогіі беларускай мовы (Слоўнік, 1990, с. 3). Але нават у даволі невялікім па аб’ёме слоўніку (прыблізна 1500 артыкулаў) не ўдалося пазбегнуць неадпаведнасцяў.

Напрыклад, ад артыкула *рыска* чытача адсылаюць да артыкула *дэфіс*, і гэты тэрмін тлумачыцца як „злучальная рыска паміж структурнымі часткамі пры паўзлітым напісанні слоў або іх спалучэнняў: *па-беларуску, даўным-даўно, сацыял-дэмакрат, Жан-Жак Русо, літаратурна-мастацкі, 5-гадовы*”. Але ў школьных дапаможніках ужываецца тэрмін *злучок*, якому ў разгледаным слоўніку даецца больш разгорнутае тлумачэнне: „Короткая гарызантальная рыска, якая выкарыстоўваецца: 1) паміж

¹ Неабходна заўважыць, што ў беларускіх граматыках такі тэрмін не сустракаецца.

часткамі складанага слова пры паўзлітым напісанні: *сацыял-дэмакрат, дзе-нідзе*; 2) у прыдатках *горад-герой*, [...]; 3) пры скарачаным напісанні слоў: *10-кіламетровы*, [...], с.-г. (*сельскагаспадарчы*); 4) пры пераносе часткі слова на наступны радок: *пера-мога*, [...]”. Як відаць з дэфініцыі, тэрмін *злучок* ахоплівае значэнне тэрміна *дэфіс*, а прыклады ўжывання гэтага знака пры тэрміне *дэфіс* пакрываюць значэнні тэрміна *злучок*, за выключэннем пункта 4 (адзначым, што тэрмін *злучок* нідзе ў такім значэнні не ўжываецца, а ўжываецца тэрмін *знак пераносу*). Такім чынам, з тэксту слоўніка вынікае, што тэрміны *дэфіс* і *злучок* з’яўляюцца дублетнымі, але ніякіх пазнак гэтага ў слоўніку няма, хаця ў прадмове адзначалася, што з двух дублетных тэрмінаў прызнаецца асноўным той, які мае большае пашырэнне ў вучэбнай практыцы (Слоўнік, 1990, с. 3). У літаратуры для школ ужываецца тэрмін *злучок*; у *Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі*, зацверджаных Законам Рэспублікі Беларусь у 2008 годзе, на фоне суцэльнага (як мінімум 15 разоў) ужывання тэрміна *злучок*, тэрмін *дэфіс* сустракаецца толькі двойчы: першы раз як удакладненне: „Злучок («вісячы дэфіс») ставіцца пасля першай часткі складанага слова, калі другая частка апускаецца [...]: *газа- і водалічальнік*” (Правілы, 2008, с. 54), другі раз – у правілах пераносу: „не пераносіцца на наступны радок *злучок* (дэфіс), які супадае са знакам пераносу” (Правілы, 2008, с. 67). Прычыны, па якіх толькі ў гэтым месцы ў якасці варыянта падаецца тэрмін *дэфіс*, нам невядомыя. Перакладны слоўнік выдавецкіх тэрмінаў падае тэрмін *злучок*: *hurphen* – 1) *злучок*; 2) *пісаць праз злучок* (Санько, 2003, с. 26).

Неўпарадкаванасць датычыць нават асноўных тэрмінаў. Напрыклад, няма паслядоўнасці ва ўжыванні тэрмінаэлементаў *неазначальны* і *няпэўны* ў складзе шматкампанентных тэрмінаў. Разгледзім гэтую групу тэрмінаў больш падрабязна, таму што яна даволі выразна адлюстроўвае цэлы комплекс праблем, характэрных для беларускай мовазнаўчай тэрміналогіі.

Як частка тэрміналагічных спалучэнняў, кампанент *неазначальны* (*неазначальная форма дзеяслова, неазначальны займеннік* і г.д.) быў раскрытыкаваны яшчэ ў 1928 годзе: „Ці ня лепш было б устанавіць тэрмін *нявызначаны*? [...] бо тэрмін *неазначальны* паказвае, што слова гэтае (дзеяслоў, займеньнік і г.д.) нічога не азначае...” (Бялькевіч, 2010, с. 78). Праўда, гэтая крытыка водгуку не знайшла, а ў 30-я гады ХХ ст. пачалася барацьба з „буржуазнымі нацыяналістамі”, якія „прыклалі шкодную руку” нават да падрыхтоўкі тэрміналагічных слоўнікаў, „імкнучыся штучна адмежаваць беларускую мову ад рускай” (Суднік, 1959, с. 9). І галоўным напрамкам

развіцця тэрміналогіі стала амаль суцэльнае калькаванне і запазычванне з рускай мовы. Пазней, ужо ў другой палове ХХ ст., былі і іншыя прапановы больш адэкватнай перадачы сэнсу гэтых тэрміналагічных словазлучэнняў. П. Сцяцко ў крытычным аглядзе *Слоўніка лінгвістычных тэрмінаў* А. Л. Юрэвіча (Мінск, 1962) адзначаў, што, з аднаго боку, „ужываюцца заканамерныя тэрміны *няпэўна-колькасны лічэбнік, няпэўна-асабовы сказ*, а з другога – неапраўданы тэрмін *неазначальны займеннік*” (Сцяцко, 1985, с. 25). Праўда, ужо ў Граматыцы 1962 года ў главе „Займеннік” быў раздзел „Няпэўныя займеннікі” (Граматыка, 1962, сс. 292–296), але ў іншых частках гэтай жа Граматыкі, напрыклад, у главе „Часціцы”, ужываўся тэрмін *неазначальныя займеннікі* (Граматыка, 1962, сс. 25, 526). І пазней гэты тэрмін таксама можна было сустрэць у мовазнаўчых курсах (Юргелевіч, 1974, с. 214). Акадэмічныя граматыкі 1985 і 2007 гадоў гэтую неадпаведнасць выправілі: у іх паслядоўна ўжываецца тэрмін *няпэўныя займеннік*. Такім чынам, мяркуючы па тэрміналагічных слоўніках і граматыках, выглядае на тое, што тэрмін *няпэўныя займеннікі* павінен быў урэшце замацавацца ў навукавай і навучальнай мовазнаўчай літаратуры, але ўсё яшчэ сустракаюцца выпадкі, калі ў розных частках тэксту ўжываюцца розныя варыянты тэрміна, як, напрыклад, у фундаментальнай працы *Беларуская мова: лінгвістычны кампендыум* у раздзеле „Займеннік” ужываецца тэрмін *няпэўныя займеннік* (Беларуская мова, 2003, с. 222), а ў раздзеле „Адлюстраванне беларускай мовы ў табліцах і схемах” даецца табліца скланення *неазначальных займеннікаў* (Беларуская мова, 2003, с. 556). У дапаможніках для школ побач з тэрмінам *няпэўныя займеннік* часам таксама сустракаецца *неазначальныя займеннік*. Напрыклад, у падручніку *Беларуская мова* для 6-га класа (Мінск, 2009) ужываецца *няпэўныя займеннік*, у дапаможніку *Беларуская мова ў табліцах і схемах* (Мінск, 2001) – *неазначальныя займеннік*, у дапаможніку для старэйшых класаў *Беларуская мова ў пытаннях і адказах* (Мінск, 2006) у раздзеле „Займеннікі” – *неазначальныя (няпэўныя)* (Сіўковіч, 2006, с. 218), а ў раздзеле „Часціцы” – *няпэўныя займеннікі* (Сіўковіч, 2006, с. 300). І зусім незразумелае выкарыстанне тэрміна ў форме *няпэўныя (неазначальныя) займеннікі* ў спісе тэрміналагічнага мінімуму, які павінны засвоіць студэнты філалагічнага факультэта ўніверсітэта². Нельга прамінуць і такі

² Дакумент даступны на сайце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/13548>; Сучасная беларуская мова: марфалогія, 2012)

дзіўны, на нашу думку, выпадак, заўважаны ў *Тлумачальным слоўніку беларускай мовы* (ТСБМ, 1977–1984): у ім не падаецца значэнне прыметніка *неазначальны*: „НЕАЗНАЧАЛЬНЫ, -ая, -ае. У выразах: неазначальная форма дзеяслова *гл.* форма; неазначальныя [*sic!* – Я.В.] займеннікі *гл.* займеннік” (ТСБМ, 1977–1984, т. 3, с. 349). Асобна ў гэтай частцы нашага артыкула адзначым апублікаваныя ў апошнія гады беларускамоўныя граматыкі шэрагу еўрапейскіх моў. З 2008 да 2012 года ў серыі „Беларускія ЕўраГраматыкі” выйшлі кароткія граматыкі наступных моў: латышскай, лацінскай, польскай – у 2008 годзе, англійскай, шведскай – у 2009, літоўскай, нідэрландскай, славацкай – у 2010, нямецкай – у 2012. Даследаванне гэтых граматык з пункту погляду тэрміналогіі – надзвычай цікавая задача, але тут мы звернем увагу толькі на разгляданы тэрмін. Вынікі аналізу пададзеныя ў табліцы:

Граматыка*	Займеннік	год
латышская	<i>Неазначальны</i>	2008
лацінская	<i>Неазначальны</i>	2008
польская	<i>Неазначальны</i>	2008
англійская	<i>Неазначальны</i>	2009
шведская	<i>Неазначальны</i>	2009
літоўская	Няпэўны	2010
нідэрландская	Няпэўны	2010
славацкая	<i>Неазначальны</i>	2010
нямецкая	Няпэўны	2012

* Бібліяграфічныя звесткі *гл.* у спісе крыніц.

Паводле табліцы можна меркаваць, што прынамсі ў межах гэтай выдавецкай серыі назіраецца тэндэнцыя да замацавання тэрміна *няпэўны займеннік*.

Што датычыць тэрміна *неазначальная форма дзеяслова*, у такім выглядзе ён зацверджаны беларускімі акадэмічнымі граматыкамі. Прапанова П. Сцяцко замяніць яго на больш дакладны – *няпэўная форма дзеяслова* (Сцяцко, 1985, с. 25) – была зафіксаваная ў руска-беларускім слоўніку лінгвістычных тэрмінаў (Словарь, 1988, с. 62), але ў слоўніку

лінгвістычных тэрмінаў 1990 года зноў фігуруе тэрмін з кампанентам *неазначальны*, праўда, як дублетны, неасноўны, варыянт да тэрміна *інфінітыў* (Слоўнік, 1990, с. 88). У 1994 годзе ў энцыклапедыі *Беларуская мова* быў пададзены варыянт П. Шубы *неазначаная форма*: „Інфінітыў, або пачатковая, ці неазначаная (раней недакладна называлася неазначальная), форма...” (Шуба, 1994, с. 235), які, наколькі нам вядома, далейшага пашырэння не атрымаў.

Яшчэ адзін тэрмін з неўпарадкаваным азначэннем – *артыкль*. У сувязі з гэтым тэрмінам можна акрэсліць наступную праблему. З аднаго боку, існуюць лінгвістычныя тэрміны, якія апісваюць з’явы і працэсы, уласцівыя беларускай мове, з іншага боку – тэрміны, якія апісваюць з’явы і працэсы, уласцівыя іншым мовам і адсутныя ў беларускай. Першы тып тэрмінаў прысутнічае і пэўным чынам (хаця не заўсёды паслядоўна) рэгулюецца ў граматыцы беларускай мовы, другі тып не рэгулюецца ніяк і рэдка сустракаецца ў даведачных выданнях. Гэтая праблема набывае ўсё большую актуальнасць з прычыны з’яўлення граматык замежных моў на беларускай мове. Інфармацыю пра некаторыя тэрміны, якія датычаць іншых галінаў мовазнаўства і функцыянавання іншых моў можна знайсці ў падручніках па агульным мовазнаўстве. Але, як будзе бачна ніжэй, на пошук і выбар тэрміна ў кожным канкрэтным выпадку гэта зусім не ўплывае.

Вернемся да *артыкля*. Дэфініцыя гэтага тэрміна ў ТСБМ утрымлівае ў сабе непасрэднае ўказанне на граматычную катэгорыю, адзнакай якой з’яўляецца артыкль: „часціца, якая дадаецца ў некаторых мовах да назоўніка для адрознення яго роду, пэўнасці і няпэўнасці” (ТСБМ, 1977–1984, т. 1, с. 267). Аднак у перакладным лінгвістычным слоўніку адназначны эквівалент даецца толькі да рускага *неопределенный артикль* – *няпэўны артыкль*, для тэрміна *определенный артикль* у розных частках слоўніка даюцца варыянты: *артыкль определенный* – *артыкль азначальны*; *определенный артикль* – *азначальны (пэўны) артыкль* (Словарь, 1988, сс. 10, 70). Трохмоўны перакладны і тлумачальны тэрміналагічны слоўнікі падаюць ужо без варыянтаў: *артыкль пэўны і артыкль няпэўны* (Слоўнік, 1990, сс. 22–23, Słownik, 1994, сс. 14, 135), у такой форме тэрмін ужываецца ў польска-беларускім слоўніку: *rodzajnik określony (nieokreślony)* – *артыкль пэўны (няпэўны)* (ПБС, 2004, с. 550), у падручніках па агульным мовазнаўстве (Сцяцко, 2001, с. 135; Рагаўцоў, 2006, с. 134); у *Агульным мовазнаўстве* Б. Плотнікава (Плотнікаў, 1994) адзначаецца, што „катэгорыя пэўнасці/няпэўнасці [...] выражаецца

ў назоўнікаў пры дапамозе артыкляў” (Плотнікаў, 1994, с. 179), што, хоць і няяўна, дае ўказанне на тыпы артыкляў. Але нягледзячы на наяўнасць тэрміна ў даведачнай і навуковай літаратуры, у школьнай адукацыі тэрмін артыкль ужываецца з азначэннямі *азначальны/неазначальны*. Гэтак пішуць у падручніках для школ па англійскай і нямецкай мовах, у перакладных англа- і нямецка-беларускіх слоўніках (Англійская мова, 2013, с. 130; Нямецкая мова, 2013, с. 19; АБРС, 2004, сс. 15, 168; АБС, 2006, сс. 1, 486; НБС, 2006, с. 778), у беларускамоўных граматыках замежных моў (апрача нямецкай: там ужываецца яшчэ адзін варыянт – *вызначаны/нявызначаны артыкль*³ (КГНм, 2012, с. 52). Пры азначэнні артыкля як *азначальны/неазначальны* логіка падказвае, што і катэгорыя, прыкметай якой ён з’яўляецца, павінна адпавядаць яго назве, і некаторыя аўтары дзеля дапасавання да тыпу артыкля змяняюць назву самой граматычнай катэгорыі: катэгорыя *пэўнасці/няпэўнасці* пераўтвараецца ў катэгорыю *азначальнасці/неазначальнасці* (КГАН, 2009, с. 17; Саўко, 2010, сс. 306–307). Новы ўдзельнік тэрмінатворчасці ў цяперашні час – інтэрнэт-супольнасць – таксама дадае разнастайнасці ў праблемы тэрміналогіі: у беларускамоўнай Вікіпедыі ў артыкуле *Артыклі англійскай мовы* ўжываецца тэрмін *азначаны/неазначаны артыкль*. Як бачым, такая неўладкаванасць уласцівая тэрміну, які нельга назваць рэдкім. На нашу думку, гэты, здавалася б, прыватны выпадак з тэрмінакампанентамі *неазначальны – няпэўны* высвечвае сістэмную праблему ў мовазнаўчай тэрміналогіі.

Паколькі руская граматыка з яе сістэмай паняццяў і тэрмінаў засвойваецца ў беларускай адукацыі ў першую чаргу, беларуская моўная сістэма, свядома ці несвядома, пачынае ўспрымацца як другасная, несамастойная. Яна ўвесь час супастаўляецца з матрыцай, г.зн. з рускай мовай, а пры несупадзенні з’яўляецца імкненне „паправіць” адхіленне, вярнуць у зыходнае рэчышча. Напрыклад, рускае тэрміналагічнае спалучэнне *неопределенная форма глагола* замацоўваецца ў свядомасці беларускага школьніка на працягу ўсяго часу навучання. Беларускае спалучэнне *неазначальная форма дзеяслова* ўсяго толькі накладаецца на рускае, а не засвойваецца незалежна ад яго. Вядомая практыка настаўнікаў пачатковых класаў школ з рускай мовай навучання (а такіх школ у Беларусі

³ Гэткую ж форму знаходзім у артыкуле *Балгарская мова* беларускамоўнай Вікіпедыі.

пераважная большасць): новы граматычны матэрыял тлумачыць на уроках рускай мовы, а на ўроках беларускай мовы проста накладаць на засвоеную сістэму іншыя назвы. І потым гэтак званая эквівалентнасць *неопределенный* = *неазначальны* пачынае ўплываць і на іншыя тэрміны, якія ў рускай мове маюць кампанент *неопределенный*, і, як бачым, гэты ўплыў дасягае нават універсітэцкай практыкі.

Можна таксама меркаваць, што ўпартае з’яўленне ў беларускамоўных працах *неазначальных займеннікаў* – магчымае імкненне да сіметрыі (калі ёсць *азначальны займеннік*, павінен быць і *неазначальны*), якая характэрная для іншых тэрмінаў, напрыклад: *залежны/незалежны стан*, *пераходны/непераходны дзеяслоў*, *закончанае/незакончанае трыванне* і г.д. Падобнае імкненне заўважаецца і ў рускай мове, калі „канфлітуюць” азначэнні займеннікаў *определительное местоимение* і *неопределенное местоимение*. І ўжо ў лінгвістычных дысертацыях можна прачытаць пра „*определенные и неопределенные местоимения* англійскага языка” [*патоўшчанне нашае*. – Я.В.].

Разгледжаная намі дагэтуль група тэрмінаў належыць да адносна частотных. Што ж адбываецца тады, калі з’яўляецца неабходнасць абазначыць паняцце, тэрмін для якога ў даведчанай або навуковай беларускамоўнай літаратуры прадстаўлены мінімальна? У такім выпадку аўтары часам ствараюць уласны тэрмін (тэрміналагічны „аказіяналізм»), не ўлічваючы той факт (а часта і не ведаючы), што падобны або блізкі тэрмін ужо існуе і абазначае іншае паняцце. Напрыклад, у некаторых працах па граматыцы стараславянскай мовы для абазначэння класа слоў, які пазней вылучыўся ў асобную часціну мовы – лічэбнікі, у рускай мове ўжываюць спалучэнні *счетное прилагательное*, *счетное существительное* або абагульнена – *счетное слово*. У беларускамоўнай літаратуры ў працах па гістарычнай граматыцы як адпаведнік гэтым словазлучэнням можна сустрэць *лікавае слова* (Каўрус & Круталевіч, 2005, с. 179) і *лічылнае слова* (Свістунова & Ціванова, 2008, с. 61). У Акадэмічнай граматыцы словазлучэннем *лікавыя назоўнікі* абазначаюць назоўнікі са значэннем пэўнай колькасці: *двойка*, *дзясятка*, *сотня*, *чвэрць* (Граматыка, 2007, с. 254). Што датычыць другога тэрміна – *лічылнае слова*, у перакладным лінгвістычным слоўніку падобнае словазлучэнне знаходзім двойчы: *исчисляемые имена – лічылныя імёны* (Словарь 1988, с. 39), *существительное счетное – назоўнік лічылны* (Словарь, 1988, с. 122), да таго ж прысутнічае ў рэестры прыметнік *счетный*, да

якога даюцца два эквіваленты – *лічывыя* і *падліковыя*, без удакладнення асаблівасцяў ужывання (Словарь, 1988, с. 122). Як бачым, слоўнік тут уваходзіць у канфрантацыю з самім сабой, абазначаючы розныя паняцці – *исчисляемые имена* і *существительное счетное* – адным тэрмінам. Адзначым яшчэ, што ў падручніку англійскай мовы для школ, а таксама ў *Кароткай граматыцы англійскай мовы* ў якасці адпаведніка рускаму *исчисляемое/неисчисляемое существительное* (англ. *countable/uncountable noun*) ужываецца спалучэнне *падлічывыя/непадлічывыя назоўнік* (Англійская мова, 2013, с. 130; КГАН, 2009, с. 17).

Тэрміналагічны разнабой у слоўніках і тэкстах звычайна прынята адносіць да рэдактарскага недагляду, але мы лічым, што гэта сведчанне яшчэ адной праблемы беларускага мовазнаўства: адносна невялікі аб'ём беларускамоўнага мовазнаўчага дыскурсу і пэўная абмежаванасць тэматыкі даследаванняў, праз што тэрміны, якія не ўжываюцца дастаткова часта, доўгія гады не могуць усталявацца.

Аналіз функцыянавання і фіксацыі толькі некалькіх тэрмінаў паказвае надзвычайную складанасць уніфікацыі, у прыватнасці, беларускай тэрміналогіі, нават калі гаворка ідзе пра даволі частотныя тэрміны. Лічыць, што тэрмін сістэматызаваны і ўніфікаваны толькі таму, што ён пададзены ў слоўніку – наіўнасць, якая, магчыма, мае свае вытокі ў часах, калі навуковыя тэксты прадукавала адносна невялікая (у параўнанні з цяперашнім часам) колькасць людзей, а слоўнік быў Законам.

У такіх умовах асаблівую важнасць набывае звяртанне да тэрміналагічных здабыткаў іншых моў, асабліва славянскіх, паколькі „славянскі фільтр» ужо не прапусціў самае непрымальнае для нашай мовы як генетычна славянскай” і гэта дазваляе нам „пазбегнуць згубнай *аднабаковай* арыентацыі ў тэрміналогіі” (Цыхун, 1997, с. 6). Такую магчымасць дае база ключавых слоў (лінгвістычных тэрмінаў). Надзвычай важным з'яўляецца і тое, што ў бібліяграфічнай базе iSybislaw можна бачыць і тэкставы падмурак, які паказвае рэальны асяродак функцыянавання тэрмінаў. На цяперашні момант сістэматычнае супастаўленне магчымае з польскай мовай, а ў перспектыве – з усімі іншымі славянскімі мовамі. І чым больш нацыянальных тэрмінасістэм будзе ўдзельнічаць у супастаўленні, тым большыя будуць магчымасці канкрэтызацыі паняццяў і развіцця паняццевай сістэмы і нацыянальных тэрміналагічных сістэм.

Крыніцы

- АБРС 2004 – *Англійска-беларуска-рускі слоўнік*. Пад рэд. Т. М. Сушы, А. К. Шчукі. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 2004.
- АБС 2006 – В. Пашкевіч, *Ангельска-беларускі слоўнік*. – Менск: З. Колас, 2006.
- Англійская мова 2013 – Л. М. Лапіцкая [і інш.], *Англійская мова: вучэбны дапаможнік для 3-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання: у 2-х частках*. – Ч. 1. – Мінск: Вышэйшая школа, 2013.
- Граматыка 1962 – *Граматыка беларускай мовы: у 2-х тамах*. – Т. 1. *Марфалогія*. Пад рэд. К. К. Атраховіча (Крапівы). – Мінск: Выдавецтва Акадэміі навук БССР, 1962.
- Граматыка 1985 – *Беларуская граматыка: у 2-х частках*. – Ч. 1. *Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск*. – Мінск: Навука і тэхніка, 1985.
- Граматыка 2007 – *Кароткая граматыка беларускай мовы: у 2-х частках*. – Ч. 1. *Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія*. Пад рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск: Беларуская навука, 2007.
- Каўрус, Круталевіч 2005 – А. А. Каўрус, М. М. Круталевіч, *Стараславянская мова*. – Мінск: Беларуская навука, 2005.
- КГАН 2009 – М. Васючэнка, *Кароткая граматыка англійскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2009.
- КГЛа 2008 – Л. Баршчэўскі, А. Гуцаў, *Кароткая граматыка латышскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2008.
- КГЛі 2010 – В. (Валянцін) Вячорка, *Кароткая граматыка літоўскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2010.
- КГЛц 2008 – А. Жлутка, *Кароткая граматыка лацінскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2008.
- КГНд 2010 – Л. Баршчэўскі, Ю. Жалезка, *Кароткая граматыка нідэрландскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2010.
- КГНм 2012 – Л. Баршчэўскі, Я. Бяласін, *Кароткая граматыка нямецкай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2012.
- КГПл 2008 – Л. Баршчэўскі, *Кароткая граматыка польскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2008.
- КГСл 2010 – П. Рааго, *Кароткая граматыка славацкай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2010.
- КГШв 2009 – В. Цвірка, *Кароткая граматыка шведскай мовы*. – Мінск: Радыёла-плюс, 2009.
- НБС 2006 – М. Кур’янка, *Нямецка-беларускі слоўнік*. – Мінск: З. Колас, 2006.
- Нямецкая мова 2013 – А. П. Будзько, П. Ю. Урбановіч, *Нямецкая мова: вучэбны дапаможнік для 3-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання: у 2-х частках*. – Ч. 1. – Мінск: Вышэйшая школа, 2013.
- ПБС 2004 – Я. В. Волкава, В. Л. Авілава, *Польска-беларускі слоўнік*. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 2004.
- Плотнікаў 1994 – Б. А. Плотнікаў, *Агульнае мовазнаўства*. – Мінск: Універсітэцкае, 1994.
- Правілы 2008 – *Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі*. – Мінск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2008.

- Рагаўцоў 2006 – В. І. Рагаўцоў, *Агульнае мовазнаўства*. – Магілёў: Магілёўскі дзярж. універсітэт, 2006.
- Санько 2003 – *Слоўнік выдавецкіх і паліграфічных тэрмінаў: ангельска-беларускі, беларуска-ангельскі*. Укладальнік К. Санько. – Мінск: Тэхналогія, 2003.
- Саўко 2010 – М. У. Саўко, *Граматычная інтэрферэнцыя ў перакладзе: на матэрыяле перакладаў аўдыё-медыяльных тэкстаў з французскай мовы на рускую*, [Ін:] *Молодежь в науке – 2009*: приложение к журналу «Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі» : в 5 ч. Под ред. А. А. Ковалени. – Мінск: Беларуская навука, 2010. – Ч. 2. – Серия гуманитарных наук. – С. 304–311.
- Свістунова, Ціванова 2008 – М. І. Свістунова, Г. К. Ціванова, *Гістарычная марфалогія беларускай мовы*. – Мінск: Беларускі дзярж. універсітэт, 2008.
- Сіўковіч 2006 – В. М. Сіўковіч, *Беларуская мова ў пытаннях і адказах: дапаможнік для вучняў старэйшых класаў устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, з беларускай і рускай мовамі навучання*. – Мінск: УніверсалПрэс, 2006.
- Словарь 1988 – *Русско-белорусский словарь лингвистических терминов*. Под ред. Н. В. Бирилло, П. В. Стецко. – Мінск: Наука и техника, 1988.
- Слоўнік 1990 – П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк, *Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў*. – Мінск: Вышэйшая школа, 1990.
- Сцяцко 2001 – П. У. Сцяцко, *Уводзіны ў мовазнаўства*. – Гродна: Гродзенскі дзярж. універсітэт, 2001.
- ТСБМ – *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5-ці тамах*. – Мінск, Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1977–1984.
- Шуба 1994 – П. П. Шуба, *Інфінітыў*, [Ін:] *Беларуская мова: Энцыклапедыя*. Пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1994, с. 235–236.
- Юргелевіч 1974 – І. Я. Юргелевіч, *Курс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі*. – Мінск: Вышэйшая школа, 1974.
- iSybislaw – Bibliograficzna baza danych światowego językoznawstwa slawistycznego iSybislaw (<http://www.isybislaw.ispan.waw.pl>)
- Słownik 1994 – E. Jurowiec, J. F. Nosowicz, L. Panfiluk, P. Stecko, M. Tarasiuk, *Słownik terminologii lingwistycznej: białorusko-rosyjsko-polski i polsko-rosyjsko-białoruski*. Białystok: Wydawnictwa Agencji ER, 1994.

Bibliography

- Антанюк, Л. А. (1987). *Беларуская навуковая тэрміналогія*. Мінск: Навука і тэхніка.
- Атраховіч (Крапіва), К. К. (Ed.). (1962). *Граматыка беларускай мовы: у 2-х тамах* [Граматыка 1962] (Vols. 1–2, vol. 1: Марфалогія). Мінск: Выдавецтва Акадэміі навук БССР.
- Баршчэўскі, Л. (2008). *Кароткая граматыка польскай мовы* [КГПл]. Мінск: Радыёла-плюс.

- Баршчэўскі, Л., & Бяласін, Я. (2012). *Кароткая граматыка нямецкай мовы* [КГНМ]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Баршчэўскі, Л., & Гуцаў, А. (2008). *Кароткая граматыка латышскай мовы* [КГЛа]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Баршчэўскі, Л., & Жалезка, Ю. (2010). *Кароткая граматыка нідэрландскай мовы* [КГНД]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Беларуская граматыка: у 2-х частках* [Граматыка 1985]. (1985) (Ч. 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск). Мінск: Навука і тэхніка.
- Бирилло, Н. В., & Стецко, П. В. (Eds.). (1988). *Русско-белорусский словарь лингвистических терминов* [Словарь]. Минск: Наука и техника.
- Будзько, А. П., & Урбановіч, П. Ю. (2013). *Нямецкая мова: вучэбны дапаможнік для 3-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання: у 2-х частках* [Нямецкая мова] (Ч. 1). Мінск: Вышэйшая школа.
- Бялькевіч, Я. (2010). Рэцэнзія на “Слоўнік граматычна-лінгвістычнае тэрміналогіі” (Менск, 1927) [Перадрук з: “Узвышша” № 2, 1928, с. 205–208]. *Arche*, (11), 76–82.
- Васючэнка, М. (2009). *Кароткая граматыка англійскай мовы* [КГАН]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Волкава, Я. В., & Авілава, В. Л. (2004). *Польска-беларускі слоўнік* [ПБС]. Мінск: Беларуская энцыклапедыя.
- Вячорка (Валянцін), В. (2010). *Кароткая граматыка літоўскай мовы* [КГЛі]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Жлутка, А. (2008). *Кароткая граматыка лацінскай мовы* [КГЛц]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Каўрус, А. А., & Круталевіч, М. М. (2005). *Стараславянская мова*. Мінск: Беларуская навука.
- Кур’янка, М. (2006). *Нямецка-беларускі слоўнік* [НБС]. Мінск: З. Колас.
- Лапіцкая, Л. М. et al. (2013). *Англійская мова: вучэбны дапаможнік для 3-га класа агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання: у 2-х частках* [Англійская мова] (Ч. 1). Мінск: Вышэйшая школа.
- Лукашанец, А. А. (Ed.). (2007). *Кароткая граматыка беларускай мовы: у 2-х частках* [Граматыка 2007] (Ч. 1: Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія). Мінск: Беларуская навука.
- Пашкевіч, В. (2006). *Ангельска-беларускі слоўнік* [АБС]. Менск: З. Колас.
- Плотнікаў Б. А., & Антанюк Л. А. (2003). *Беларуская мова: лінгвістычны кампендыум* [Беларуская мова]. Мінск: Інтэрпрэссэрвіс, Кніжны Дом.
- Плотнікаў, Б. А. (1994). *Агульнае мовазнаўства*. Мінск: Універсітэцкае.
- Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі* [Правілы]. (2008). Мінск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
- Рааго, П. (2010). *Кароткая граматыка славацкай мовы* [КГСл]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Рагаўцоў, В. І. (2006). *Агульнае мовазнаўства*. Магілёў: Магілёўскі дзярж. універсітэт.

- Санько, К. (Ed.). (2003). *Слоўнік выдавецкіх і паліграфічных тэрмінаў: ангельска-беларускі, беларуска-ангельскі*. Мінск: Тэхналогія.
- Саўко, М. У. (2010). Граматычная інтэрфэрэнцыя ў перакладзе: на матэрыяле перакладаў аўдыё-медыяльных тэкстаў з французскай мовы на рускую. In А. А. Ковалени (Ed.), *Молодежь в науке – 2009: приложение к журналу «Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»: в 5 ч.* (Ч. 2, pp. 304–311). Мінск: Беларуская навука. (Серия гуманитарных наук).
- Свістунова, М. І., & Ціванова, Г. К. (2008). *Гістарычная марфалогія беларускай мовы*. Мінск: Беларускі дзярж. універсітэт.
- Сіўковіч, В. М. (2006). *Беларуская мова ў пытаннях і адказах: дапаможнік для вучняў старэйшых класаў устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі, з беларускай і рускай мовамі навучання*. Мінск: УніверсалПрэс.
- Суднік, М. Р. (1959). Навуковая распрацоўка пытанняў беларускага мовазнаўства ў савецкі перыяд. In *Працы Інстытута мовазнаўства АН БССР* (вып. VI, pp. 3–25). Мінск: Выдавецтва Акадэміі навук БССР.
- Суша, Т. М., & Шчука, А. К. (Eds.). (2004). *Англійска-беларуска-рускі слоўнік* [АБРС]. Мінск: Беларуская энцыклапедыя.
- Сцяцко, П. У. (1985). Беларуская лінгвістычная тэрміналогія ў сферы фіксацыі. In *Тэрміналагічны зборнік-83* (pp. 22–27). Мінск: Навука і тэхніка.
- Сцяцко, П. У. (2001). *Уводзіны ў мовазнаўства*. Гродна: Гродзенскі дзярж. універсітэт.
- Сцяцко, П. У., Гуліцкі, М. Ф., & Антанюк, Л. А. (1990). *Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў* [Слоўнік]. Мінск: Вышэйшая школа.
- Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5-ці тамах* [ТСБМ]. (1977–1984). Мінск: Беларуская савецкая энцыклапедыя.
- Уласаў, А. В. (1986). Да праблемы варыянтнасці лінгвістычных тэрмінаў. In М. В. Бірыла, & А. І. Жураўскі (Eds.), *Тэрміналагічны зборнік-84* (pp. 18–20). Мінск: Навука і тэхніка.
- Цвірка, В. (2009). *Кароткая граматыка шведскай мовы* [КГШВ]. Мінск: Радыёла-плюс.
- Цыхун, Г. (1997). Шляхі ўладкавання беларускай тэрміналогіі. *Тэрміналагічны бюлетэнь*, 1.
- Шуба, П. П. (1994). Інфінітыў. In А. Я. Міхневіч (Ed.), *Беларуская мова: энцыклапедыя* (pp. 235–236). Мінск: Беларуская энцыклапедыя.
- Юргелевіч, І. Я. (1974). *Курс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі*. Мінск: Вышэйшая школа.
- Якуба, С. М. (2012). Сучасная беларуская мова: марфалогія. Retrieved January 14, 2014, from <http://elib.bsu.by/handle/123456789/13548>
- Bibliograficzna baza danych światowego językoznawstwa slawistycznego iSybislaw. (n.d.). Retrieved January 14, 2014, from <http://www.isybislaw.ispan.waw.pl>
- Jurowiec, E., Nosowicz, J. F., Panfiluk, L., Stecko, P., & Tarasiuk, M. (Eds.). (1994). *Słownik terminologii lingwistycznej: białorusko-rosyjsko-polski i polsko-rosyjsko-białoruski* [Słownik]. Białystok: Wydawnictwa Agencji ER.

Bibliography (transliteration)

- Antaniuk, L. A. (1987). *Belaruskaia navukovaia tэрminalohiia*. Minsk: Navuka i tэkhnika.
- Atrakhovich (Krapiva), K. K. (Ed.). (1962). *Hramatyka belaruskai movy: u 2-kh tamakh* [Граматыка 1962] (Vols. 1–2, Vol. 1: Marfalohiia). Minsk: Vydavetstva Akadэmii navuk BSSR.
- Barshchэўski, L. (2008). *Karotkaia hramatyka pol'skai movy* [КГПл]. Minsk: Radyiola-plius.
- Barshchэўski, L., & Bialasin, Ia. (2012). *Karotkaia hramatyka niametskai movy* [КГНМ]. Minsk: Radyiola-plius.
- Barshchэўski, L., & Hutsaў, A. (2008). *Karotkaia hramatyka latyshskai movy* [КГЛа]. Minsk: Radyiola-plius.
- Barshchэўski, L., & Zhalezka, Iu. (2010). *Karotkaia hramatyka nidэрlandskai movy* [КГНд]. Minsk: Radyiola-plius.
- Belaruskaia hramatyka: u 2-kh chastkakh* [Граматыка 1985]. (1985) (Ch. 1. Fanalohiia. Arfaэpiia. Marfalohiia. Slovaўtvarenne. Natsisk). Minsk: Navuka i tэkhnika.
- Bial'kevich, Ia. (2010). Rэtsэнziia na „Sloўnik hramatychna-linhvistychnae tэрminaliohii” (Mensk, 1927) [Peradruk z: „Uzvvyshsha” № 2, 1928, pp. 205–208]. *Arche*, (11), 76–82.
- Bibliograficzna baza danych ѕwiatowego jэzykoznavstwa slawistycznego iSybislaw. (n.d.). Retrieved January 14, 2014, from <http://www.isybislaw.ispan.waw.pl>
- Birillo, N. V., & Stetsko, P. V. (Eds.). (1988). *Russko-beloruskii slovar' lingvisticheskikh terminov* [Словарь]. Minsk: Navuka i tэkhnika.
- Budz'ko, A. P., & Urbanovich, P. Iu. (2013). *Niametskaia mova: vuchэbny dapamozhnik dlia 3-ha klasa ahul'naadukatsyinykh ustanoi z belaruskai movai navuchannia: u 2-kh chastkakh* [Нямецкая мова] (Ch. 1). Minsk: Vyshэishaia shkola.
- Iakuba, S. M. (2012). Suchasnaia belaruskaia mova: marfalohiia. Retrieved January 14, 2014, from <http://elib.bsu.by/handle/123456789/13548>
- Iurhelevich, I. Ia. (1974). *Kurs suchasnai belaruskai movy z histarychnymi kamentaryiami*. Minsk: Vyshэishaia shkola.
- Jurowiec, E., Nosowicz, J. F., Panfiluk, L., Stecko, P., & Tarasiuk, M. (Eds.). (1994). *Sloownik terminologii lingwistycznej: bialorusko-rosyjsko-polski i polsko-rosyjsko-bialoruski* [Sloownik]. Bialystok: Wydawnictwa Agencji ER.
- Kaўrus, A. A., & Krutalevich, M. M. (2005). *Staraslavianskaia mova*. Minsk: Belaruskaia navuka.
- Kur'ianka, M. (2006). *Niametska-belaruski sloўnik* [НБС]. Minsk: Z. Kolas.
- Lapitskaia, L. M. et al. (2013). *Anhliiskaia mova: vuchэbny dapamozhnik dlia 3-ha klasa ahul'naadukatsyinykh ustanoi z belaruskai movai navuchannia: u 2-kh chastkakh* [Английская мова] (Ch. 1). Minsk: Vyshэishaia shkola.
- Lukashanets, A. A. (Ed.). (2007). *Karotkaia hramatyka belaruskai movy: u 2-kh chastkakh* [Граматыка 2007] (Ch. 1: Fanalohiia. Marfanalohiia. Marfalohiia). Minsk: Belaruskaia navuka.
- Pashkevich, V. (2006). *Anhel'ska-belaruski sloўnik* [АБС]. Minsk: Z. Kolas.
- Plotnikaў, B. A. (1994). *Ahul'nae movaznaўstva*. Minsk: Universitэtskae.
- Plotnikaў, B. A., & Antaniuk, L. A. (2003). *Belaruskaia mova: linhvistichny kampendyum* [Беларуская мова]. Minsk: Intэрprэssэrvис, Knizhny Dom.

- Pravily belaruskaj arfahrafi i punktuatsyi* [Правілы]. (2008). Minsk: Natsyianal'ny tsentr pravavoï infarmatsyi Rëspubliki Belarus'.
- Raaho, P. (2010). *Karotkaia hramatyka slavatskaj movy* [КГСл]. Minsk: Radyiola-plius.
- Rahaïtsoï, V. I. (2006). *Ahul'nae movaznaïstva*. Mahilioï: Mahilioïski dziarzh. universitët.
- San'ko, K. (Ed.). (2003). *Sloïnik vydavetskikh i palihrafichnykh tërminaï: anhel'ska-belaruski, belaruska-anhel'ski*. Minsk: Tëkhnałohiia.
- Sauko, M. U. (2010). Hramatychnaia intërfërëntsya ŭ perakladze: na matëryiale perakladaï aïdyio-medyal'nykh tÛkstaï z frantsuzskaj movy na ruskuiu. In A. A. Kovalenia (Ed.), *Molodezh' v nauke – 2009: priloženie k zhurnalu «Vesti Natsyianal'naï akadëmii navuk Belarusi»: v 5 ch.* (Ch. 2, pp. 304–311). Minsk: Belaruskaja navuka. (Seriiia gumanitarnykh nauk).
- Shuba, P. P. (1994). Infynityŭ. In A. Ia. Mikhnevich (Ed.), *Belaruskaja mova: èntsyklapedyia* (pp. 235–236). Minsk: Belaruskaja èntsyklapedyia.
- Siïkovich, V. M. (2006). *Belaruskaja mova ŭ pytanniakh i adkazakh: dapamozhnik dlia vuchniaï starëishykh klasaï ustanoi, iakiia zabiaspechvaiuts' atrymanne ahul'naï siarëdniaï adukatsyi, z belaruskaj i ruskej movami navuchannia*. Minsk: UniversalPrës.
- Stsiatsko, P. U. (1985). Belaruskaja lindhvistychnaia tÛrminałohiia ŭ sfery fiksatsyi. In *TÛrminalahichny zbornik-83* (pp. 22–27). Minsk: Navuka i tÛkhnika.
- Stsiatsko, P. U. (2001). *Uvodziny ŭ movaznaïstva*. Hrodna: Hrodzenski dziarzh. universitët.
- Stsiatsko, P. U., Hulitski, M. F., & Antaniuk, L. A. (1990). *Sloïnik lindhvistychnykh tÛrminaï* [Слоўнік]. Minsk: Vyshëshaia shkola.
- Sudnik, M. P. (1959). Navukovaia raspratsoïka pytanñaï belaruskaha movaznaïstva ŭ savetski peryiad. In *Pratsy Instytutu movaznaïstva AN BSSR* (vyp. VI, pp. 3–25). Minsk: Vydavetstva Akadëmii navuk BSSR.
- Susha, T. M., & Shchuka, A. K. (Eds.). (2004). *Anhliiska-belaruska-ruski sloïnik* [АБРС]. Minsk: Belaruskaja èntsyklapedyia.
- Svistunova, M. I., & Tsivanova, H. K. (2008). *Histarychnaia marfałohiia belaruskaj movy*. Minsk: Belaruskii dziarzh. universitët.
- Tlumachalny sloïnik belaruskaj movy: u 5-tsi tamakh* [ТСБМ]. (1977–1984). Minsk: Belaruskaja savetskaia èntsyklapedyia.
- Tsvirka, V. (2009). *Karotkaia hramatyka shvedskaj movy* [КГШВ]. Minsk: Radyiola-plius.
- Tsykhun, H. (1997). Shliakhi ŭladkavannia belaruskaj tÛrminałohii. *TÛrminalahichny biuletën', 1*.
- Ulasaï, A. V. (1986). Da prablemy varyiantnasti lindhvistychnykh tÛrminaï. In M. V. Biryła & A. I. Zhuraïski (Eds.), *TÛrminalahichny zbornik-84* (pp. 18–20). Minsk: Navuka i tÛkhnika.
- Vasiuchënka, M. (2009). *Karotkaia hramatyka anhliiskaj movy* [КГАН]. Minsk: Radyiola-plius.
- Viachorka (Valiantsin), V. (2010). *Karotkaia hramatyka litoïskaj movy* [КГЛі]. Minsk: Radyiola-plius.
- Volkava, Ia. V., & Avilava, V. L. (2004). *Pol'ska-belaruski sloïnik* [ПБС]. Minsk: Belaruskaja èntsyklapedyia.
- Zh lutka, A. (2008). *Karotkaia hramatyka latsinskaj movy* [КГЛц]. Minsk: Radyiola-plius.

Belarusian linguistic terminology: some problems of functioning and fixation

Summary

The article considers functioning and fixation of the Belarusian linguistic terminology. Scientific papers, textbooks for schools and universities, terminological and general-purpose dictionaries are under consideration.

Brief excursus on the history of the Belarusian linguistics showed the diversity and randomness of the terms creation processes. Contradictions in the views of linguists on the development of the Belarusian linguistics and terminology were revealed: on the one hand, the orientation on Russian terminological system, on the other hand there is an intention to turn terminology to the national direction. Simultaneously internationalization of terminology, the process typical for other Slavic languages, occurs.

This article demonstrates inconsistencies in the use of Belarusian terms *indefinite pronoun* and *definite/indefinite article* (and some other terms) in scientific, educational literature and in various dictionaries.

The article argues that Russian terminological system prevails in education and subsequently affects the discourse of Belarusian linguistics.

The author believes that another problem of Belarusian terminology is a relatively small amount of a Belarusian linguistics discourse and limited subjects of studies, which does not allow to settle the terms.

In these difficult circumstances, an appeal to the experience of other Slavic languages with a more developed system of terminology and with an extensive linguistic discourse can help.

Keywords: article; Belarusian language; database; iSybislaw; lexicography; linguistic terminology

Ключавыя словы: артыкль; беларуская мова; лексікаграфія; лінгвістычная тэрміналогія; iSybislaw